

SIPRI YEARBOOK 2007

**ARMAMENTS,
DISARMAMENT AND
INTERNATIONAL
SECURITY**

Sammanfattning på svenska

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI, är ett oberoende forskningsinstitut för studier av fred och konflikter med tonvikt på nedrustning och rustningsbegränsning. SIPRI grundades 1966 för att markera 150 år av obruten fred i Sverige. Institutet finansieras huvudsakligen genom anslag från den svenska regeringen, beviljade av riksdagen. Personalen, styrelsen och den rådgivande kommittén har internationell sammansättning.

Syftet med SIPRI:s forskning är

- att öka kunskapen om frågor som rör säkerhet och rustningsbegränsning
- att bidra till att lösa och förebygga konflikter
- att sprida information till en bred publik.

SIPRI:s styrelse

Ambassadör Rolf Ekéus, ordförande (Sverige)
Dr Willem F. van Eekelen, vice ordförande (Nederländerna)
Dr Alexei G. Arbatov (Ryssland)
Jayantha Dhanapala (Sri Lanka)
Dr Nabil Elaraby (Egypten)
Rose E. Gottemoeller (USA)
Professor Helga Haftendorn (Tyskland)
Professor Mary Kaldor (Storbritannien)
Professor Ronald G. Sutherland (Kanada)
Institutsdirektören, Alyson J. K. Bailes (Storbritannien)

sipri
www.sipri.org

SIPRI Yearbook 2007

2007 års upplaga av SIPRI:s årsbok presenterar statistik över världens militärutgifter, internationella vapenöverföringar, vapenproduktion, kärnvapen och multilaterala fredsuppdrag och dessutom analyser rörande alla viktigare aspekter på rustningsbegränsning, fred och säkerhet.

Nya perspektiv på säkerhetspolitik, som inbegriper samhällssäkerhet genom användning av begreppet "risk", är årsbokens viktigaste tema. Redan i introduktionskapitlet utvecklas temat "riskstruktur", prioriteringar, faror för felbedömningar och fördelar med ett riskperspektiv vid regeringars och regionala och internationella organisationers ansträngningar att öka säkerheten.

I en riskbaserad säkerhetsanalys kan man förena föränderliga politiska utmaningar, av vilka många inte anses som "hot" i traditionell mening. Flera sådana utmaningar granskas i årsboken. Kapitel 6 belyser förhållandet mellan energi och säkerhet. Kapitel 11 tar upp riskerna i samband med civil materiel som kan ha en militär tillämpning och ger förslag om hur riskerna för att materielen kommer i terroristers händer ska reduceras. Det stora inflytande som transnationella faktorer har på dagens större väpnade konflikter diskuteras i kapitel 2. Där behandlas faktorer som t ex flyktingar och migrerande folk, den ökade tillgången till global kommunikation samt hemlig inblandning av utländska stater.

I kapitel 7 undersöks konsekvenserna av ett riskbaserat synsätt vid säkerhetspolitiska analyser av staters utgifter och i synnerhet ifrågasätts det kostnadseffektiva i att använda militärutgifter för att reducera riskerna för människors liv. Tillförlitlig underrättelseinformation är avgörande för riskbedöm-

ning, och i kapitel 5 undersöks länders försök att säkerställa sina underrättelsetjänsters demokratiska ansvar.

Förutom de stående kapitlen om begränsningar av konventionella, kemiska och biologiska vapen, innehåller denna årsbok även en bilaga, 12C, med en sammanställning av världens existerande lager av klyvbart material för vapenändamål och en redogörelse för den säkerhetsrisk som de utgör. I bilaga 14A diskuteras internationella strävanden att minska risken för att terrorister kommer över bärbara luftvärnssystem, s k MANPADS. Bilaga 11A tar upp FN:s Säkerhetsråds resolution 1540 om förhindrande av spridning av massförstörelsevapen till icke-statliga aktörer och belyser några av frågorna kring detta försök att genom en resolution i Säkerhetsrådet skapa en universell lagstiftning.

I kapitel 1 ges en översikt inom utvecklingen av euro-atlantisk säkerhet. Med hjälp av de nya analytiska verktyg som SIPRI utarbetat för utvärdering av regionalt samarbete, jämförs i kapitel 4 fyra regionala säkerhetspolitiska samarbetsorganisationer i det forna Sovjetunionen.

Slutligen analyseras konsekvenserna av den förändring som väpnade konflikter genomgått. I bilaga 2C ställs frågan om standarddefinitionen av väpnad konflikt, särskilt kriteriet att ena parten måste vara en stat, numer är för snäv för att framställa relevanta konfliktdata. Kapitel 3 fokuserar på hur och hur väl fredsbevarandet har anpassats till förändrade konfliktscenarion.

I detta häfte ges korta sammanfattningar av dessa kapitel från *SIPRI Yearbook 2007*.

Innehåll

Introduktion	2
Euro-atlantisk säkerhet och institutioner	3
Större väpnade konflikter	4
Fredsbevarande i ett förändrat konfliktscenari	6
Regionalt säkerhetssamarbete i forna Sovjetunionen	8
Underrättelsetjänsters demokratiska ansvar	9
Regionala och globala aspekter på energi och säkerhet	10
Analys av risker för människors liv	11
Militärutgifter	12
Vapenproduktion	14
Internationella vapenöverföringar	16
Minskade säkerhetsrisker genom kontroll av innehav och användning av civil materiel	18
FN:s Säkerhetsråds resolution 1540: icke-spridning genom internationell lagstiftning	19
Kärnvapenbegränsning och icke-spridning	20
Kemiska och biologiska vapen: utveckling och begränsning	22
Begränsning av konventionella vapen	23
Internationella försök att begränsa MANPADS	24
Säkerhetsrelaterad exportkontroll	25
Nedrustningsfördrag	26
Förkortningar	30
SIPRI:s hemsida	33
Nyutkomna SIPRI publikationer	34
Beställningsinformation för <i>SIPRI Yearbook 2007</i>	35

Introduktion

Begreppet "risk" står för ett brett spektrum av problem för människors säkerhet och överlevnad och har alltmer kommit att ersätta det mer traditionella begreppet "hot".

De statliga strategier som innefattar hela spännvidden av risker, inklusive naturkatastrofer och social och ekonomisk sårbarhet, liksom konflikter och terrorism, är bättre lämpade att bidra till korrekta prioriteringsbedömningar. Det är emellertid svårt att sammanställa och jämföra ett lands alla risker. Händelser på senare tid och uppenbart kortsiktiga utmaningar kan snedvrída prioriteringar och det är svårt att inse att många risker kan vara självförvållade. Ansträngningar att reducera en risk kan få oförutsedda följder som förvärrar både den ursprungliga risken och andra. De flesta av dagens modeller för att jämföra och förutse risker tar inte med i beräkningen den transnationella, ofta världsomspännande spridningen av riskfaktorer, och analyserar inte heller sårbarheten eller återhämtningsförmågan hos världssamfundet som helhet.

De eventuella svårigheter som visar sig genom riskbaserad säkerhetsanalys antyder att en tillvaro med en del risker, med fokus på återhämtning, kan vara säkrare än om man försöker eliminera riskerna. En korrekt riskbedömning verkar som en broms för potentiell vårdslöshet.

Genom ett intensifierat multilateralt samarbete skulle gemensamma lösningar på gemensamma risker kunna uppnås samt en fördelning av kostnaderna göras. Det moderna begreppet "risksamhälle" kan därför leda tillbaka till en äldre vision av ett "globalt samhälle" med gemensam säkerhetsstyrning.

Euro-atlantisk säkerhet och institutioner

Traditionell säkerhetspolitisk analys har varit i stort sett oförändrad sedan terroristattacker i USA den 11 september 2001 då säkerhetspolitiken i väst helt inriktades på internationell terrorism.

De USA-ledda operationerna i Irak kan innebära en långsiktig förpliktelse för världssamfundet. Världssomspännande strävanden att bekämpa terrorismen har försvårats genom att de kopplas samman med situationen i Irak.

Både EU och NATO förändras och söker vägar för att visa sin betydelse i samband med nya utmaningar. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik bromsades upp under 2006 på grund av att den europeiska konstitutionen inte blev antagen och en "utvidgningströtthet". I NATO:s långdragna omvandlingsprocess gjordes få framsteg. Bristen på gemensamma visioner hindrade ett närmare samarbete mellan EU och NATO.

Ett steg mot bestående nationsbildningar i västra Balkan var delningen av Serbien och Montenegro och en möjlig ny status för Kosovo.

Ryssland har använt sina energitillgångar till att återupprätta sin nationella stolthet, till att förnya sitt inflytande på grannländerna och till att maximera sitt geopolitiska inflytande. Landets användning av energileveranser i strategiskt syfte orsakade ett paradigmskifte inom internationell säkerhetspolitik och har tvingat europeiska stater att söka ett närmare samarbete.

Rysslands uppträdande gentemot stora delar av det euro-atlantiska samfundet under 2006 påskyndade tillkomsten av en, ännu inte geografiskt preciserad, "mjuk" uppdelning mellan det nya utvidgade väst och de mindre reformerade och integrerade länderna i östra Europa.

Större väpnade konflikter

Transnationalism, särskilt diaspora, statsbaserade internationella konfliktnätverk samt internationell terrorism och kriminalitet, har blivit viktiga faktorer i analysen av väpnade konflikter och kan förklara sambandet mellan lokala händelser och förändringar i världsordningen. I framtiden kommer sannolikt olika sätt att hantera transnationella aspekter av konflikter att hamna högt på den internationella dagordningen.

Talibanernas attacker i Afghanistan under 2006 förmodas ha fått understöd från baser i Pakistan.

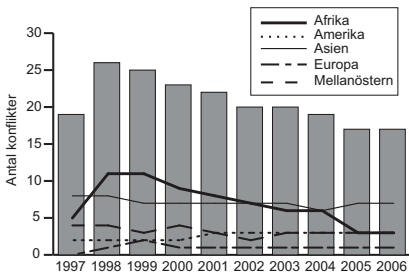
Konflikterna som under 2006 involverade Israel, de palestinska områdena och Libanon är exempel på såväl den roll som regionala och transnationella konfliktnätverk spelar som sambandet mellan statliga och icke-statliga aktörer.

Somalia visade sig fungera både som ett ställföreträdande slagfält för regionala intressen och som fokus för USA:s krig mot terrorismen. Etiopien ingrep militärt till stöd för Somalias övergångsregering. Somalisk diaspora tillsammans med stora grupper av flyktingar påverkade också konflikten.

De 17 större väpnade konflikterna som pågick 2005 fortsatte under 2006 (konflikten mellan Israel och Hizbollah i Libanon ej medräknad, eftersom det beräknade antalet döda inte uppgick till 1 000 personer). Ingen av de pågående konflikterna var mellanstatlig.

Asien var för andra året i rad den region som hade störst antal större väpnade konflikter.

Regional fördelning och totalt antal större väpnade konflikter, 1997–2006

Konfliktområden 2006^a

Afrika

Burundi ↓
Sudan ↓
Uganda ↓

Europa

Ryssland
(Tjetjenien) ↓

Amerika

Colombia ↓
Peru ↓
USA ↑

Mellanöstern

Irak^b
Israel ↑
Turkiet ↓

Asien

Afghanistan ↑^b
Indien (Kashmir) ↓
Myanmar ↑
Nepal ↑
Filippinerna ↑
Filippinerna
(Mindanao) ↓
Sri Lanka ↑^b

↓/↑ = Färre/ fler antal döda än 2005.

^a För detaljer hänvisas till *SIPRI Yearbook*.

^b Antalet döda under 2006 minst 1 000.

Fredsbevarande i ett förändrat konfliktscenario

Under 2006 deltog mer personal i fredsbevarande uppdrag än någonsin tidigare. Utgifterna för fredsuppdragen var också högre än någonsin.

Utvecklingen tvingade världssamfundet att konfrontera några av fredsbevarandets återkommande politiska och operativa dilemman. Man nödsakades göra en omvärdering av tidigare uppdrag och göra en allmän översyn av hur uppdrag utformas, utförs och utvärderas.

FN och NATO hade stora problem att utvidga sina respektive uppdrag, UNIFIL i Libanon och den internationella styrkan ISAF i Afghanistan. Under 2006 övertog ISAF ansvaret för hela Afghanistan.

När FN stod i begrepp att helt dra sig tillbaka från Timor-Leste kom sammanbrottet i landet. Därför inrättades istället en stor och flerdimensionell FN-styrka, UNMIT.

I Darfur (Sudan) bestod utmaningen under 2006 i att få den sudanesiska regeringens samtycke till utplacering av FN:s fredsbevarande styrkor. Regeringen godkände så småningom en gemensam styrka från Afrikanska unionen (AU) och FN. Samtycke blev ett problem även i flera andra fall, där uppdragen eller deltagande länder anklagades för att bryta mot neutralitetsprincipen och vara partiska.

I flera uppdragsförordnanden och andra dokument finns "försvar av mandatet" tillsammans med "självförsvar" inskrivet som ett rättfärdigande av våldsanvändning. Uppdragen har därigenom blivit alltmer kraftfulla, och man skulle kunna hävda att gränsen mellan fredsbevarande och krigföring blivit mer diffus.

Multilaterala fredsuppdrag 2006

Det pågick 60 fredsuppdrag under hela eller delar av år 2006: 20 var ledda av FN, 33 leddes av regionala organisationer eller allianser och 7 leddes av tillfälliga koalitioner.

Undantaget *Multinational Force in Iraq* (som är statistiskt särskild), deltog under 2006 167 600 soldater och civil personal i 59 fredsuppdrag, en ökning med 28 % sedan 2005.

Med sina 73 500 soldater och militära observatörer och 14 000 civilpolis och civil personal i 20 uppdrag, förblir FN den enskilt största aktören. Dubbelt så mycket personal ingick i fredsuppdragen under 2006 som år 2000.

Under året bidrog europeiska länder för första gången på många år med stora styrkor i FN-uppdrag.

De sammantagna kostnaderna för FN:s, EU:s och NATO:s fredsuppdrag uppgick till rekordnivån 5,5 miljarder dollar under 2006.

Sju nya uppdrag skapades under 2006: *UN Integrated Office in Sierra Leone* (UNIOSIL), *UN Integrated Mission in Timor-Leste* (UNMIT), den Australien-ledda *International Security Forces in Timor-Leste*, *AU Mission for Support to the Elections in the Comoros* (AMISEC), *EU Police Mission for the Palestinian Territories* (EUPOL COPPS), *EUFOR RD Congo* samt ett OSSE-uppdrag i Montenegro.

Sex uppdrag avslutades under 2006: *UN Operation in Burundi* (ONUB), *UN Office in Timor-Leste* (UNOTIL), AMISEC, EU:s *Aceh Monitoring Mission* (AMM), *EU Police Advisory Team* (EUPAT) i Makedonien och *EUFOR RD Congo*.

Regionalt säkerhetssamarbete i forna Sovjetunionen

I länderna inom det forna Sovjetunionen finns en trend mot multilateralt institutionsbyggande. Fyra organisationer har klara säkerhetspolitiska dimensioner: två grupper är ledda av Ryssland, nämligen OSS och *Collective Security Treaty Organization* (CSTO). I GUAM ingår Georgien, Ukraina, Azerbajdzjan och Moldavien. Kina, Ryssland och fyra länder i Centralasien bildar *Shanghai Cooperation Organization* (SCO).

Av dessa fyra organisationer är det bara GUAM som främjar god styrning i inrikesfrågor.

OSS hävdar att man har förmågan till militärt samarbete, fredsbevarande uppdrag och terroristbekämpning, men resultaten har inte varit särskilt goda.

Ryssland har i ökad utsträckning flyttat sitt militära samarbete från OSS till CSTO. CSTO har skapat gemensamma snabbinsatsstyrkor, utvecklar ett gemensamt luftförsvar, stimulerar materielsamarbete och har strategier för drogbekämpning och kontraterrorism. Organisationen verkar också vara den militärt sett mest sammanhållna.

GUAM har ett program för kontraterrorism och har diskuterat gemensamt fredsbevarande, men politiska skillnader hos medlemmarna har lett till begränsade resultat.

SCO engagerar sig i ömsesidigt förtroendeskapande och militärt samarbete mot terrorism, extremism och separatism, och den organisationen har också störst vitalitet och utvecklingsmöjlighet.

Alla fyra grupperna kommer sannolikt att under en lång tid framöver spela en viktig roll i den eurasiska säkerhetsstrukturen.

Underrättelsetjänsters demokratiska ansvar

Terroristattacker i USA den 11 september 2001 och den USA-ledda invasionen av Irak 2003 gav internationell uppmärksamhet åt hur västliga underrättelsetjänster agerar och deras förhållande till sina regeringar samt påstådd inblandning i kränkningar av mänskliga rättigheter.

Detta ledde till att flera länder gjorde stora offentliga och parlamentariska utredningar om påståenden om underrättelsetjänsternas misslyckanden och tjänstefel. Problemen kring vem underrättelsetjänsten rapporterar till och granskas av står högt på den politiska agendan.

En jämförande studie av underrättelsetjänsterna i flera demokratiska länder visar att under de senaste 30 åren har många länder gått från kontroll genom verkställande dekret till en större demokratisk ansvarsskyldighet.

Översynen av underrättelsetjänsterna står inför flera återkommande utmaningar:

- Balans mellan ett legitimt behov av genomlysning och ett praktiskt behov av att uppdrag, källor och metoder är hemliga.
- Fara för politisering och tjänstefel inom underrättelseväsendet.
- Demokratisk översyn av underrättelseväsendet i post-auktoritära och post-kommunistiska länder.
- Aktuell information om internationellt underrättelsesamarbete.

I vilken utsträckning som de existerande, relativt nya systemen för översyn är kapabla att klara utmaningarna i det klimat som råder efter den 11 september 2001 återstår att se.

Regionala och globala aspekter på energi och säkerhet

Försöken att säkra energitillgångar är i dag en viktig faktor när länder utformar sin utrikespolitik.

Vissa länder har anlagt en nationalistisk syn på energisäkerheten och är beredda att använda både militära och ekonomiska maktmedel för att skydda sina intressen. Andra har visat större förståelse för behovet av gemensamma regler.

Oro för energisäkerheten har lett till nya strategiska allianser och samarbete mellan de länder som är stora aktörer på energimarknaden, som exportörer, importörer och transitländer. Det har också bidragit till internationella spänningar, rivalitet och konflikt.

Vidare kommer sannolikt inomstatliga konflikter med energitillgång som en orsak att skapas i framtiden, särskilt i Afrika. Den strategiska betydelsen av områden med stora olje- och gasreserver kommer att växa och i allt högre grad göra dessa regioner sårbara för spänningar och konflikter.

Även om energisäkerhet av tradition har betraktats som en nationell angelägenhet finns det frågor som bäst behandlas multilateralt. Samarbete mellan energimarknadens aktörer kan öka säkerheten i energitillgången. På energisäkerhetens område kan internationellt samarbete och internationell konkurrens samexistera, men de måste balanseras bättre.

Ett genombrott i utvecklingen av alternativa energikällor skulle kunna förbättra förutsättningarna för energisäkerheten men även skapa nya orosmoment.

Analys av risker för människors liv

Länders militärutgifter baseras på ett traditionellt, snävt säkerhetsbegrepp, inriktat på väpnade hot mot staten. På senare år har säkerhetspolitiska analyser börjat utgå från andra och bredare definitioner av säkerhet, definitioner som innefattar en rad icke-traditionella säkerhetsrisker, som inte kan hanteras med militära medel.

Från folkhälsoområdet kan flera exempel hämtas som visar att när det gäller att säkra liv skulle i ett globalt perspektiv icke-militära utgifter vara mycket mer kostnadseffektiva än militärutgifter. Det gäller exempelvis förebyggande strategier, utvecklade av WHO och andra FN-organ, för minskning av riskerna för förtidig död och handikapp, t ex genom grundläggande hälsovård eller ett uppnående av Millenniemålen.

Det finns en del gemensamma riskfaktorer för sjukdomar och för kollektivt våld. Detta innebär att det även kan bli en viss överlappning i strategierna för att uppnå de två Millenniemålen "frihet från nöd" och "frihet från fruktan", vilket kan ha viktiga konsekvenser för olika slags säkerhetspolitiska strategier.

Knappa resurser och konkurrens om dessa är potentiella källor till konflikt och kollektivt våld. Ett mer konstruktivt användande av jordens resurser för att avhjälpa hunger, miljöproblem och fattigdom, tillsammans med en överföring av tillgångar från rika länder till utvecklingsländer med hög dödlighet, skulle kunna leda till förbättringar både direkt genom att minska förtidig död, och indirekt genom att stärka den globala säkerheten.

Militärutgifter

Världens militärutgifter under 2006 uppskattas ha uppgått till 1 204 miljarder dollar. Det motsvarar en ökning i reella termer med 3,5 % under 2005–2006 och med 37 % under 10-årsperioden 1997–2006. Militärutgifternas andel av världens samlade BNP uppgick under 2006 till 2,5 %.

USA:s militärutgifter ökade i reella termer med 53 % under perioden 2001–2006, främst på grund av kostnaderna för de militära operationerna i bl a Afghanistan och Irak på totalt 381 miljarder dollar.

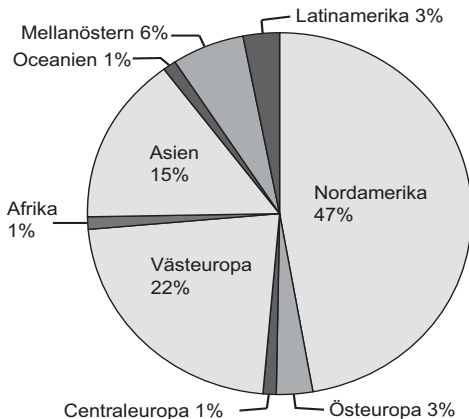
Under 2006 var Kinas militärutgifter de fjärde största i världen och översteg Japans i fråga om totala utgifter även om utgifterna per capita var mycket lägre.

De 10 länderna med högsta militärutgifter under 2006

I 2005 års priser och växelkurser

Land	Totala militärutgifter (miljarder dollar)	Militärutgifter per capita (dollar)	Andel (%) av totala utgifter
USA	528,7	1 756	46
Storbritannien	59,2	990	5
Frankrike	53,1	875	5
Kina	49,5	37	4
Japan	43,7	341	4
Tyskland	37,0	447	3
Ryssland	34,7	244	3
Italien	29,9	514	3
Saudi Arabien	29,0	1 152	3
Indien	23,9	21	2
Delsumma	888,7	–	77
Världen totalt	1 158,0	–	100

Regional fördelning av världens militärutgifter under 2006

Den region som hade den största relativa ökningen av militärutgifterna mellan 2005 och 2006 var Östeuropa (12 % i reella termer). I två regioner, Centralamerika och Västeuropa, minskade militärutgifterna något. Under 10-årsperioden 1997–2006 ökade sex regioner sina militärutgifter med mer än 50 % i reella termer: Centralasien, Östeuropa, Mellanöstern, Sydasiern, Nordamerika och Afrika söder om Sahara (i fallande ordning efter storleken på utgiftsökningen).

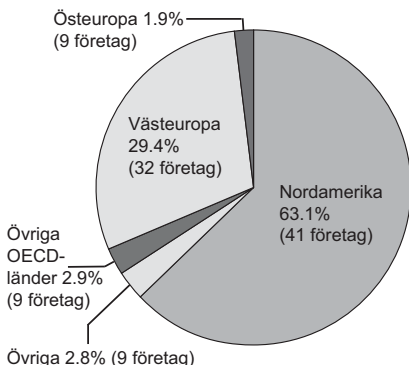
Vapenproduktion

Vapenförsäljningen från de 100 största vapenproducerande företagen (*SIPRI Top 100*), förutom Kina, beräknades till 290 miljarder dollar under 2005, en ökning med 3 % i reella termer över 2004.

Under perioden 2004–2005 ökade sex företag sin vapenförsäljning med mer än 1 miljard dollar och 19 företag ökade försäljningen med mer än 30 %. Detta berodde till största delen på förvärv av andra företag snarare än organisk tillväxt.

De höga och ständigt ökande fasta kostnaderna för avancerade vapensystem har en betydande effekt på utvecklingen inom vapenindustrin och på nationell försvars- och försvarsindustripolitik.

Regionala andelar av vapenförsäljningen (*SIPRI Top 100*)

De största vapenproducerande företagen

Listan nedan visar vapenförsäljningen under 2005 för de 25 största vapenproducerande företagen från *SIPRI Top 100*. Inom parentes anges det land eller region där företaget är baserat. Hela listan för 2005 finns i *SIPRI Yearbook 2007*.

	<i>(försäljning i miljoner dollar)</i>
1 Boeing (USA)	28 050
2 Northrop Grumman (USA)	27 590
3 Lockheed Martin (USA)	26 460
4 BAE Systems (Storbritannien)	23 230
5 Raytheon (USA)	19 800
6 General Dynamics (USA)	16 570
7 Finmeccanica (Italien)	9 800
8 EADS (Europa)	9 580
9 L-3 Communications (USA)	8 970
10 Thales (Frankrike)	8 940
11 United Technologies Corp. (USA)	6 840
12 SAIC (USA)	5 060
13 DCN (Frankrike)	3 520
14 Rolls Royce (Storbritannien)	3 470
15 Computer Sciences Corp. (USA)	3 400
16 ITT Industries (USA)	3 190
17 General Electric (USA)	3 000
18 Honeywell International (USA)	2 940
19 Halliburton (USA)	2 720
20 SAFRAN (Frankrike)	2 630
21 Dassault Aviation Groupe (Frankrike)	2 210
22 Mitsubishi Heavy Industries (Japan)	2 190
23 Saab (Sverige)	2 110
24 Alliant Techsystems (USA)	2 060
25 Harris (USA)	1 870

Internationella vapenöverföringar

Enligt SIPRI:s trendindikatorer ökade volymen av överföringar av större konventionella vapen med nästan 50 % under perioden 2002–2006.

USA och Ryssland var de största exportörerna under samma period och stod för ungefär 30 % vardera av det totala antalet registrerade överföringar. Export från EU-länder till länder utanför EU uppgick till strax över 20 %. Kina och Indien var de största importörerna av vapen.

Trots att vapenleveranserna till Iran, främst från Ryssland, fick stor uppmärksamhet i media under 2006, var leveranserna från USA och europeiska länder till Israel, Förenade Arabemiraten och Saudiarabien betydligt större. Här inkluderas leveranser av konventionella långdistansvapen som kan få en betydande inverkan på stabiliteten i regionen.

I konflikten i södra Libanon vid mitten av 2006, visade sig Hizbollah vara oväntat väl utrustat med vapen. Största delen av vapnen tros ha levererats av Iran och Syrien.

Eftersom kostnaderna för att utveckla stora konventionella vapensystem ökar, blir nästan alla länder beroende av andra stater för att få tillgång till vapen och vapenteknologi. En del länder försöker därför att till höga ekonomiska kostnader självständigt producera stora vapensystem. Man intresserar sig även för billigare alternativ, som massförstörelsevapen eller terroraktioner och cyberkrigföring.

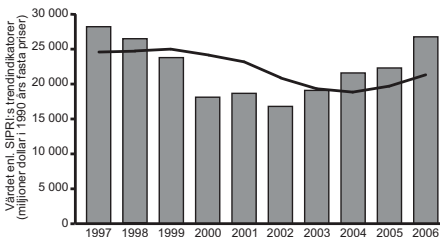
FN:s vapenembargo mot Somalia hävdades i december 2006. Under året hade USA och flera länder i Afrika och Mellanöstern anklagats för att bryta mot embargot.

I december 2006 antog FN:s Generalförsamling en resolution om att skapa ett internationellt vapenhandelsfördrag.

De 10 största exportörerna och importörerna av större konventionella vapen 2002–2006

Exportör	Andel (%) av export	Importör	Andel (%) av import
USA	30.2	Kina	13.7
Ryssland	28.9	Indien	9.5
Tyskland	8.6	Grekland	6.8
Frankrike	8.3	Förenade Arabemiraten	6.6
Storbritannien	4.2	Sydkorea	3.6
Nederländerna	3.0	Australien	3.2
Italien	2.4	Israel	3.2
Kina	2.0	Egypten	2.9
Sverige	1.8	Turkiet	2.8
Israel	1.6	Iran	2.4

Trenden i överföringar av större konventionella vapen 1997–2006

Staplarna visar total volym per år. Kurvan visar genomsnittet under 5-årsperioder; punkterna satta sista året i varje period. Se även webbadress <http://armstrade.sipri.org/>.

Minskade säkerhetsrisker genom kontroll av innehav och användning av civil materiel

Viss civil materiel, utrustning, kunskap och teknologi som inte är ämnade för militär användning skulle kunna användas vid terroristattacker eller liknande aktiviteter, men faller utanför ramen för vapenbegränsning. En stor del av dessa produkter ägs av den privata industrin.

System som utvecklas för att kontrollera civil materiel får inte undergräva ekonomisk tillväxt. Dessutom får inte lösningar för styrning baseras på extraordinära åtgärder eller beröva staten den mer omfattande kontrollen.

Det finns ett växande samförstånd att näringsliv och regering måste samarbeta i högre grad för att skapa säkerhet. Som ett led i sådana strävanden måste ett mer samordnat regelsystem skapas så att obehörig militär användning av civil materiel förhindras. Medvetenheten om företagets säkerhetsansvar måste också öka.

Frivilliga, auktoriserade säkerhetsnormer för industrin bör bli en integrerad del av företagets ledning. Lagstiftare och bolag måste arbeta tillsammans för att fastställa standard. Det arbete som redan sker i den Internationella standardiseringsorganisationen (ISO) och Europeiska standardiseringsorganisationen (CEN), kan vara startpunkten för en utveckling av en heltäckande samling säkerhetsnormer.

FN:s Säkerhetsråds resolution 1540: icke-spridning genom internationell lagstiftning

FN:s Säkerhetsråds resolution 1540, som antogs den 28 april 2004, innefattar även icke-statliga aktörer i icke-spridningssträvandena. Resolutionen tillkom genom ett USA-lett försök att kringgå den långsamma och komplicerade processen att sluta internationella avtal.

Enligt resolution 1540 får stater inte ge någon form av stöd till icke-statliga aktörers försök att tillverka, skaffa, inneha, utveckla, transportera, överföra eller använda massförstörelsevapen och deras avfyringsramper. Stater måste också anta och införa tillämplig nationell lagstiftning.

Godkännandet av resolution 1540 väcker några viktiga frågor:

- Vilka befogenheter har Säkerhetsrådet enligt FN-stadgans kapitel VII att anta bindande resolutioner med "lagstiftande" inslag?
- Vad innefattas i resolutionen, och vilken karaktär har de juridiska förpliktelserna?
- Hur kan resolutionen effektivt uppfyllas?

Implementeringen av resolution 1540 bland FN:s medlemsländer har hittills varit haltande och verkar inte ha haft någon större inverkan på nationell nivå i lagstiftning och tillämpning.

Att lyckas uppnå en "lagstiftande" Säkerhetsrådsresolution, dessutom en som är juridiskt bindande enligt FN:s stadga, tycks inte vara någon garanti för att hot mot internationell fred och säkerhet ska kunna bemötas snabbt och effektivt.

Kärnvapenbegränsning och icke-spridning

Alla de fem kärnvapenstaterna (definierade enligt Icke-spridningsfördraget), Frankrike, Kina, Ryssland, Storbritannien och USA, bibehåller och moderniserar sina kärnvapenstyrkor. Storbritannien har offentliggjort sitt beslut att bygga en ny typ av kärnvapenbestyckad ubåt för att år 2020 kunna ersätta Trident-ubåtarna.

Genom att utföra ett underjordiskt kärnvapenprov den 9 oktober 2006, demonstrerade Nordkorea sin kärnvapenkapacitet. Provet ansågs dock allmänt som enbart delvis framgångsrikt, och det är fortsatt oklart om landet kan tillverka stridsdugliga kärnvapen.

Efter det att Iran återupptagit sitt anrikningsprogram av uran anmälde styrelsen för det Internationella atomenergiorganet (IAEA) landet till FN:s Säkerhetsråd. Säkerhetsrådet krävde i resolution 1696 (juli 2006) att Iran upphör med all anrikning och plutoniumseparation. Som svar på Irans vägran att följa resolutionen antog Säkerhetsrådet i december resolution 1737 och införde därmed sanktioner mot Irans program för nukleär teknologi och ballistiska missiler.

Indien och USA kom några steg närmre införandet av det kontroversiella *Civil Nuclear Cooperation Initiative*, samarbetet för att återuppta handeln med nukleär teknologi. I mars 2006 kom länderna överens om en plan för uppdelningen av Indiens nukleära program i en civil och en militär del. I december antog den amerikanska kongressen *Hyde Act*, ett tillägg till amerikansk lag, för att tillåta förhandlingar om ett nukleärt handelsavtal. I Indien fanns ett missnöje med villkoren i den nya lagen.

Vid G8-mötet i juli 2006 lanserade Ryssland och USA initiativet, *Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism*.

Världens kärnvapenstyrkor januari 2007

Land	År för första kärnsprängning	Operativa stridsspetsar
USA ^a	1945	5 045
Ryssland ^b	1949	5 614
Storbritannien	1952	ca 160
Frankrike	1960	348
Kina	1964	ca 145
Indien	1974	ca 50 ^c
Pakistan	1998	ca 60 ^c
Israel	–	≤100 ^c
Nordkorea	2006	— ^d
Totalt		ca 11 530

^a USA:s totala lager, inklusive stridsspetsar i lager och i reserv, uppgår till ca 10 000 stridsspetsar.

^b Rysslands totala lager uppgår till ca 15 000 stridsspetsar, av vilka ca 9300 finns i lager eller inväntar nedmontering.

^c Indiens, Israels och Pakistans kärnvapen antas vara endast delvis utplacerade.

^d Baserat på en uppskattning i en inventering av landets innehav av separerat plutonium skulle Nordkorea kunna producera 6 kärnstridsspetsar.

Länderna i tabellen förfogade i början av 2007 tillsammans över mer än 26 000 kärnstridsspetsar, inbegripet utplacerade stridsspetsar, stridsspetsar i reserv och i lager samt de som inväntar nedmontering.

Det finns cirka 1 700 ton höganrikat uran och 500 ton separerat plutonium i världen, tillräckligt med klyvbart material för att tillverka mer än 100 000 kärnvapen.

Kemiska och biologiska vapen: utveckling och begränsning

Den sjätte översynskonferensen av 1972 års B-vapenkonvention hölls i Genève, 20 november–8 december 2006. Där beslutades att en serie årliga möten ska hållas under perioden 2007–2010 för att behandla förslag som ska främja effektiv implementering av konventionen, förbättra biosäkerhet och bioskydd vid biologiska anläggningar samt förstärka de nationella resurserna för övervakning, upptäckt och diagnos av sjukdomar.

Parterna i 1993 års C-vapenkonvention höll sin elfte årliga konferens i Haag, 5–8 december 2006. Där beslutades att representanter från Verkställande rådet ska besöka kemiska vapenanläggningar i de partsländer som begärt förlängning av destruktionstiden. Det finns en oro för att konventionens tidsgräns i fråga om destruktion av alla kemiska vapen, den 29 april 2012, inte kommer att mötas av alla stater.

Biosäkerhet och bioskydd togs upp i flera olika nationella och regionala sammanhang under 2006.

Flera anklagelser om utveckling eller användning av kemiska och biologiska vapen framfördes under 2006 och mer information framkom om tidigare vapenprogram.

Bristen på tillförlitlig information och kunskap gör det svårt att göra riskbedömningar i fråga om vapnets spridning.

Det hot som kemiska och biologiska vapen utgör måste få större uppmärksamhet, och en kombination av nationella och globala åtgärder bör vidtagas.

Begränsning av konventionella vapen

1999 års Avtal om anpassning av 1990 års Fördrag om konventionella styrkor i Europa (CFE-fördraget) som antogs vid OSSE:s toppmöte i Istanbul 1999, gav under 2006 på grund av olika tolkningar av fördragstexten, fortsatt upphov till motsättningar mellan Ryssland och västländerna.

Läget för begränsningen av konventionella vapen verkar för närvarande vara fastlåst, detta på grund av Rysslands vägran att uppfylla sina egna åtaganden, den politiska dragkampen mellan Ryssland och NATO:s medlemsländer, en "rustningskontrolltrötthet" samt OSSE:s försämrade status.

Under 2006 höll OSSE ett seminarium om militärdoktriner där tillfälle gavs till diskussion och klargörande av de deltagande ländernas nuvarande militärstrategiska hållning.

Andra åtgärder för förtroendeskapande, genomlysning och ökad stabilitet koncentrerades under 2006 till lätta vapen och överskottsammunition.

Eftersom en del parter i 1997 års Ottawa-konvention inte kommer att klara sin tidsgräns för destruktion av minor, startades under 2006 en process för förlängning av tidsfristen.

Protokoll V (om explosiva lämningar efter krig) till 1981 års Konvention om särskilt inhumana konventionella vapen trädde i kraft 2006.

CFE-fördragets högsta tillåtna antal vapen och personal samt faktisk styrka januari 2007

	Tanks	ACVs	Artilleri	Flygplan	Helikoptrar	Personal
Högsta antal	38 262	59 822	37 846	13 172	3 920	5 789 181
Faktisk styrka	23 669	43 515	27 705	6 819	1 977	2 812 087

Internationella försök att begränsa MANPADS

Sedan ett israeliskt trafikflygplan var nära att skjutas ned i Kenya år 2002 har USA varit den drivande kraften bakom de internationella ansträngningarna att minska illegal handel med bärbara luftvärnssystem (MANPADS) och att förbättra skyddet av trafikflygplan mot missilattacker. Initiativen har väsentligt minskat antalet MANPADS-missiler som lätt skulle kunna stjälas eller komma på avvägar.

Trots dessa åtgärder kvarstår hotet för att terrorister kan komma över MANPADS. Det har rapporterats att missiler beslagtogs hos, överförts till, eller använts av icke-statliga grupper i Afghanistan, El Salvador, Irak, Libanon och Somalia. Historiskt sett har överföring från regeringar till icke-statliga aktörer varit ett väsentligt, t o m det viktigaste skälet till att dessa grupper kommit i besittning av MANPADS.

Ytterligare åtgärder för kontroll av handel och illegalt användande av MANPADS bör inbegripa:

- Studier av möjliga kontroller av avfyringstekniker ska genomföras samt ett snabbt införande av de mest lovande teknikerna av producenterna.
- Globalt införande av rigorösa regler för fysisk säkerhet och lagerhållning.
- Utvidgning och finansiering av biståndsprogram för säkring av vapenförråd och destruktion av överflödiga bärbara luftvärnssystem.

Säkerhetsrelaterad exportkontroll

På senare tid har de globala försök som gjorts för att hindra spridningen av kärnvapen samt biologiska och kemiska vapen alltmer inneburit en kombination av exportkontroll och andra instrument för icke-spridning. Detta kräver ett ökat samarbete mellan stater och mellan grupper som under rättelsetjänster och exportkontrollmyndigheter, straffrätt samt ekonomiska sanktioner.

Åtgärder som 2006-års resolutioner i Säkerhetsrådet, vilka begränsar Irans och Nordkoreas tillgång till produkter med dubbla användningsområden är beroende av att alla länder effektivt tillämpar sina nationella regler för exportkontroll.

Ett litet, men växande antal länder deltar i informella grupper för att förstärka nationell exportkontroll: Australien-gruppen, Kontrollsystemet för missilteknik, *Nuclear Suppliers Group* och Wassenaararrangemanget. Dessa stater har alla antagit nationell lagstiftning som en garanti för att materiel med dubbla användningsområden är bedömt och godkänt av nationella myndigheter före export.

I de fall där det inte gått att förhindra export av produkter med dubbla användningsområden skulle det förstärkta samarbetet inom *Proliferation Security Initiative* kunna hindra illegala sändningar från att nå de tilltänkta slutanvändarna.

EU och andra organisationer bör lägga större vikt vid samarbete och tillämpning av exportkontrollregler inom sin uppsökande verksamhet och sina program för tekniskt bistånd.

Fördrag och avtal om rustningsbegränsningar, nedrustning och skydd av mänskliga rättigheter i väpnade konflikter, mars 2007

- 1925 Protokoll rörande förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser och bakteriologiska stridsmedel (Genèveprotokollet)
- 1948 Fördrag mellan Västeuropas stater om samarbete i ekonomiska, sociala och kulturella frågor och om kollektivt självförsvar (Brysselpakten)
- 1948 Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (*genocide*)
- 1949 Genèvekonventionerna rörande skydd för offren i väpnade konflikter
- 1954 Protokoll till 1948 års Brysselpakt, "Parisöverenskommelserna" om en försvarsunion för Västeuropa
- 1959 Antarktiskfördraget om förbud mot militarisering av Antarktis
- 1963 Fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, yttre rymden och under vattnet (Partiella provstoppsfördraget)
- 1967 Fördrag om principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar (Yttre rymdfördraget)
- 1967 Tlatelolco-fördraget om en kärnvapenfri zon i Latinamerika och Karibien

- 1968 Fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (Icke-spridningsfördraget)
- 1971 Fördrag om förbud mot placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten och i dennas underlag (Havsbottenfördraget)
- 1972 Konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring (B-vapenkonventionen)
- 1974 Fördrag om begränsning av underjordiska kärnsprängningar
- 1976 Fördrag om begränsning av underjordiska kärnsprängningar för fredliga ändamål
- 1977 Konvention om förbud mot militär eller annan fientlig användning av miljöförändrande teknik
- 1977 Protokoll I och II (till 1949 års Genèvekonventioner) rörande skydd för offren i internationella respektive icke-internationella väpnade konflikter
- 1980 Konvention om fysiskt skydd av kärnämne
- 1981 Konvention om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar (Konventionen om särskilt inhumana konventionella vapen)
- 1985 Fördrag om en kärnvapenfri zon i södra Stillahavsområdet (Rarotongafördraget)
- 1987 Fördrag om eliminering av sovjetiska och amerikanska markbaserade missiler med räckvidden 500-5 500 km (INF-fördraget)

- 1990 Fördrag om konventionella styrkor i Europa (CFE-fördraget)
- 1991 Fördrag om nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen (START I)
- 1992 Fördraget om observationsflygningar (det s.k. Open Skies-fördraget)
- 1992 CFE-1A-avtalet om begränsning av trupper i Europa
- 1993 Konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt deras förstöring (C-vapenkonventionen)
- 1995 Fördrag om en kärnvapenfri zon i Sydostasien (Bangkok-fördraget)
- 1996 Avtal om subregional rustningsbegränsning (Florens-avtalet; nu tillämpligt i Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Montenegro och Serbien)
- 1997 Inter-amerikanska konventionen om olaglig tillverkning och handel med handeldvapen, ammunition, sprängämnen och andra liknande material
- 1997 Konvention om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppmminor) samt om deras förstöring (Ottawa-konventionen)
- 1999 Inter-amerikanska konventionen om öppenhet i anskaffning av konventionella vapen
- 1999 Wien-dokumentet om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder
- 2002 Fördraget om nedskärningar av strategiska offensiva vapen (SORT)

Övriga fördrag och avtal – ej i kraft, mars 2007

- 1972 Fördrag om begränsning av anti-ballistiska missilsystem (ABM-fördraget, upphörde att gälla 13 juni 2002)
- 1993 Fördrag om vidare nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen (START II)
- 1996 Fördrag om en kärnvapenfri zon i Afrika (Pelindaba-fördraget)
- 1996 Fördrag om fullständigt förbud mot kärnsprängningar (CTBT)
- 1999 Avtalet om anpassning av 1990 års CFE-fördrag
- 2006 ECOWAS-konventionen om handeldvapen, ammunition, sprängämnen och andra liknande material
- 2006 Fördrag om en kärnvapenfri zon i Centralasien (Semipalatinsk-fördraget)

Förkortningar

ABM	Anti-ballistic missile (antibalistiska missiler)
ACV	Armoured Combat Vehicle (lätta stridsfordon)
AG	Australia Group (Australiengruppen)
APM	Anti-personnel mine (antipersonella/ truppminor)
ATT	Arms trade treaty (vapenhandelsavtal)
AU	Afrikanska unionen
BMD	Ballistic missile defence (robotförsvar)
BNP	bruttonationalprodukt
BTWC	B-vapenkonventionen
B-vapen	biologiska vapen
C-vapen	kemiska vapen
CBM	Confidence-building measure (förtroendeskapande åtgärder)
CD	Conference on Disarmament (Nedrustningskonferensen)
CFE	Conventional Armed Forces in Europe (Treaty) (CFE-fördraget)
CSBM	Confidence- and security-building measure (förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder)
CSTO	Collective Security Treaty Organization
CWC	C-vapenkonventionen
EAPR	Euroatlantiska partnerskapsrådet
EDA	European Defence Agency (Europeiska försvarsbyrån)

ENP	European Neighbourhood Policy (europeisk grannskapspolitik)
ESFP	europeisk säkerhets- och försvarspolitik
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
GUAM	Organization for Democracy and Economic Development–GUAM (Georgien, Ukraina, Azerbajdzjan och Moldavien)
GUSP	gemensam utrikes- och säkerhetspolitik
HEU	Highly enriched uranium (höganrikat uran)
IAEA	International Atomic Energy Agency (Internationella atomenergiorganet)
INF	Intermediate-range Nuclear Forces (Treaty) (INF-fördraget)
ISAF	International Security Assistance Force
MANPADS	Man-portable air defence system (bärbara lyftvärnssystem)
MTCR	Missile Technology Control Regime (Kontrollsystemet för missilteknik)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Atlantpakten)
NPT	Non-Proliferation Treaty (Icke-spridningsfördraget)
NRF	NATO Response Force (NATO:s insatsstyrka)
NSG	Nuclear Suppliers Group
OPCW	Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (Organisationen för förbud mot kemiska vapen)
OSS	Oberoende staters samväld

OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
PFF	Partnerskap för fred
PSI	Proliferation Security Initiative
SALW	Small arms and light weapons (handeldvapen och lätta vapen)
SCO	Shanghai Cooperation Organization
SORT	Strategic Offensive Reductions Treaty (Fördraget om nedskärningar av strategiska offensiva vapen)
UNIFIL	UN Interim Force in Lebanon
WHO	World Health Organization (Världshälsoorganisationen)

SIPRI:s hemsida

På SIPRI:s hemsida, **www.sipri.org**, återfinns en stor mängd fakta, data och analyser.

- information om SIPRI:s forskningsprojekt
- SIPRI:s egna data i olika elektroniska format
- sammanfattningar av SIPRI:s publikationer och beställningsinformation
- elektroniska versioner av *SIPRI Policy Papers*, äldre SIPRI böcker, enskilda årsbokskapitel, rapporter och artiklar

SIPRI:s databaser

Military Expenditure

www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_database1.html

Arms Transfers

armstrade.sipri.org

Multilateral Peace Operations

conflict.sipri.org

National Export Control Systems

www.sipri.org/contents/expcon/db1.html

Facts on International Relations and Security Trends

first.sipri.org

Nyutkomna SIPRI publikationer

Monografier

Humanitarian Military Intervention: The Conditions for Success and Failure, Taylor B. Seybolt

Budgeting for the Military Sector in Africa: The Processes and Mechanisms of Control, red. Wuyi Omitoogun och Eboe Hutchful

The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy, red. Alyson J. K. Bailes, Gunilla Herolf och Bengt Sundelius

Policy Papers

Foreign Military Bases in Eurasia, Zdzislaw Lachowski

The Shanghai Cooperation Organization, Alyson J. K. Bailes, Pál Dunay, Pan Guang och Mikhail Troitskiy

Building Stability in the North Caucasus: Ways Forward for Russia and the European Union, Neil J. Melvin

Regionalism in South Asian Diplomacy, Alyson J. K. Bailes, John Gooneratne, Mavara Inayat, Jamshed Ayaz Khan och Swaran Singh

Relics of Cold War: Defence Transformation in the Czech Republic, by Miroslav Tůma,

Territorial Disarmament in Northern Europe: The Epilogue of a Success Story?, Matthieu Chillaud

Detta häfte finns utgivet även på engelska, franska, holländska, katalanska, spanska och tyska. Ytterligare information om SIPRI:s publikationer finns tillgängligt på Internet, <http://books.sipri.org>

SIPRI YEARBOOK 2007

Armaments, Disarmament and International Security

ISBN 978-0-19-923021-1
publicerad av Oxford University Press, 2007
(752 sidor)

Mer information finns på Internet:
yearbook2007.sipri.org

SIPRI Yearbook kan köpas i bokhandeln eller beställas direkt från Oxford University Press via följande webbadress:
www.oup.co.uk/bookshop/

eller beställas på telefon
+44 1536-741 017

För information om översättningar av *SIPRI Yearbook 2007* till arabiska, japanska, kinesiska, ryska och ukrainska, kontakta SIPRI:
E-post: editors@sipri.org
Telefon: 08-655 97 00

Översättning till svenska: Nenne Bodell

© SIPRI 2007, Tryck: CM Gruppen, Bromma

SIPRI YEARBOOK 2007

ARMAMENTS, DISARMAMENT AND INTERNATIONAL SECURITY

I 38:e upplagan av *SIPRI Yearbook* analyseras utvecklingen under 2006 inom ämnena

- säkerhet och konflikter
- militärutgifter och rustning
- icke-spridning, rustningsbegränsning och nedrustning

Volymen omfattar även bilagor med fördrag och avtal om rustningsbegränsningar och nedrustning samt en kronologi över det gångna årets händelser inom forskningsområdet

För ytterligare information, kontakta

sipri

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

Signalistgatan 9
169 70 Solna

Telefon: 08-655 97 00
Fax: 08-655 97 33
E-post: sipri@sipri.org
URL: <http://www.sipri.org>